

PAPER DETAILS

TITLE: Ödemiş'in İs Yeri Adlari Üzerine Bir İnceleme

AUTHORS: Zeliha GADDAR

PAGES: 319-332

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/253912>

Ödemiş'in İş Yeri Adları Üzerine Bir İnceleme

Zeliha GADDAR¹

Özet

Dil, anlaşmayı sağlayan bir iletişim aracı, kültürün bir parçasıdır. Dolayısıyla dilde yaşanan olumsuzluklar kültürü de olumsuz yönde etkilemektedir. İş yeri adlarının Türkçenin kurallarına uygun olarak hazırlanmaması, yabancı unsurların iş yerlerine ad olarak verilmesi, yabancı dillere mahsus sembol, ek ve edatların iş yeri adlarında kullanılması dil kirliliğini arttırmaktadır. Bu makalede Ödemiş'in iş yeri adları incelenmeye çalışılmıştır. Bazı iş yeri sahipleriyle görüşülmüş, iş yeri adını veriş sebebi ve eğitim durumu sorulmuştur. Ödemiş merkezinin büyük bir kısmını kapsayan Saraçoğlu caddesinden 114, Mithatpaşa-Fatih caddesinden 85, Cumhuriyet caddesinden 56, diğer caddelerden de toplam 21 iş yeri adı örnek olarak alınmıştır. Bazı örnekler fotoğrafla desteklenmiştir. Doktor, avukat vb. iş yerlerine ait adlar incelemeye dâhil edilmemiştir. Ödemiş'te Türkçenin kurallarına uygun, Türkçe ya da Türkçeleşmiş sözcüklerden oluşan iş yeri adlarının yanı sıra eksiltili yapıda, Türkçenin sözdizimi ve imla kurallarına aykırı olan, yabancı sözcüklerden ve kısaltmalardan oluşan iş yeri adları da görülmektedir. İş yeri adlarının oluşturulmasında gözlemlenen en büyük sorunlardan birisi yabancı sözcüklerin kullanılmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Dil, Kültür, Ödemiş, İş Yeri Adları, Yozlaşma

A Study on the Names of Businesses in Odemis

Abstract

Language is a communication tool that provides understanding of the parties between each other; is a part of the culture. Therefore, deteriorations in the language affect the culture adversely, too. The fact that names of business is not prepared in accordance with the rules of Turkish; that businesses are named using foreign elements; symbols, affixes and prepositions which belong to foreign languages are used in names of business increase language pollution. In this article, the names of businesses in Odemishave been tried to be examined. Some of the owners of business were interviewed, and asked about the reason of their choice in naming their businesses and their education. From SaracogluStreet that covers a large part of center of Odemis 114 businesses, from Mithatpaşa-Fatih street 85 businesses, from Cumhuriyet street 56 businesses, and from other streets total 21 names of businesses were taken as examples. Some examples were evidenced by photographs. Names of the businesses of medical doctors, lawyers etc were not included in the research. In Odemisi it is possible to see business names that are appropriate to the rules of Turkish, that comprise Turkish words or words that have become Turkish besides business names that have an elliptical structure, that are contradictory to syntax and spelling rules of Turkish, and that comprise foreign words and abbreviations. One of the biggest problems that are observed in the creation of the names of businesses is the use of foreign words.

Keywords: Language, Culture, Odemis, Names of Businesses, Degeneration

¹Çankırı Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Çankırı-TÜRKİYE
E-posta: zgaddar@karatekin.edu.tr

Giriş

Dil, öncelikle bir iletişim aracıdır. Dille düşünür; düşündüklerimizi, hissettiklerimizi dil aracılığıyla aktarırız. Ancak dil sadece bir iletişim aracı değil, toplumları millet kılan en önemli kültür değeridir. Atatürk'ün şu sözleri Türk dilinin Türk milleti için önemini göstermektedir: *“Türk milletinin dili Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay olabilecek bir dildir. Onun için her Türk, dilini çok sever ve onu yükseltmek için çalışır. Bir de Türk dili Türk milleti için kutsal bir hazinedir. Çünkü Türk milleti geçirdiği nihayetsiz felaketler içinde ahlakının, ananelerinin, hatıralarının, menfaatlerinin, kısacası bugün kendi milliyetini yapan her şeyin dili sayesinde muhafaza olduğunu görüyor. Türk dili Türk milletinin kalbidir, zihnidir. Öyle istiyorum ki, Türk dili bilim yöntemleriyle kurallarını ortaya koysun ve her dalda yazı yazanlar bütün terimleriyle çoğunluğun anlatabileceği güzel, ahenkli dilimizi kullansınlar”*(İnan, 1966: 90).

Bir toplumun düşünceleri, inançları, gelenekleri, yaşam felsefesi diline yansır. Dil kültürün aynasıdır. Ancak kültürün sadece millî unsurlardan oluşması beklenemeyeceği gibi dillerin de saf olması beklenemez. Alıntılar, dilin kendi kurallarını zorlamadan dili geliştirmek amacıyla yapılmayıp kurallarıyla beraber dile girerse yozlaşmaya neden olur. Zeynep Korkmaz'a göre dilde yozlaşmadan *“dilin yapı ve işleyişinde var olan yaratıcı, güzelleştirici ve zenginleştirici öz ve özellikleri kaybetme doğrultusunda yol alarak, anlatım gücü bakımından gerileme sürecine girmiş olması”* (Korkmaz, 1997: 129) anlaşılmalıdır.

Bir dilin ilişkide bulunduğu dillerden etkilenmesi kaçınılmaz bir durumdur. Ancak yabancı unsurların dilde baskı oluşturmalarına, egemen olmalarına izin verilmemelidir. Ne yazık ki Türkçede sözünü ettiğimiz bu durumun örnekleri sıkça görülmektedir. *“Özellikle Osmanlılar zamanında ilmî eserlerin Arapça, edebî ürünlerin de Farsça yazılmasıyla, bu dillerden çok sayıda sözcük ve yapı, Türkçeye girmiş ve kirlenme süreci, bir bakıma bu dönemde başlamıştır. 16, 17 ve 18. yüzyıllarda âdeta Arapça ve Farsçanın istilasına uğrayan Türkçeye, Tanzimat'la birlikte batı dillerinden bilhassa Fransızcadan pek çok sözcük girmiştir. O dönemdeki Fransızca temayülü, günümüzde yerini İngilizce özentisine bırakmıştır”*(Köktekin ve Kara, 2006: 506).

Dilin en önemli işletim alanlarından birisi adlandırmadır, insan kendisine ve çevresindeki diğer insanlara ve nesnel dünyaya çeşitli adlar koyarak iletişimi kolaylaştırmaya çalışmıştır. Türk kültürünü ve buna bağlı olarak Türk insanının yaşama bakışını, onun karşısındaki tavrını anlamak için bu adların neler olduğunu, nasıl oluşturulduğunu ve ne anlamlar içerdiğini incelemek, açığa çıkarmak gerekir. Bu bakımdan biz de bu

araştırmada adlandırmalar içerisinde önemli bir yeri olduğunu düşündüğümüz iş yeri adları çerçevesinde Ödemiş ilçesindeki iş yeri adlarını incelemeye çalışacağız.

Ödemiş, İzmir’e bağlı ilçedir. İzmir’e 111 km uzaklıktadır. İlçe nüfusu 129. 968’dir. Aydınogullarına başkentlik yapmış olan Birgi, Ödemiş’e bağlıdır.

İnceleme

İş yeri adlarının Türkçenin kurallarına uygun olarak hazırlanmaması, yabancı unsurların iş yerlerine ad olarak verilmesi, yabancı dillere mahsus sembol, ek ve edatların iş yeri adlarında kullanılması Türkçeyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Türkiye’de iş yeri adları üzerine son yıllarda birçok inceleme ve araştırma yapılmış olmasına karşın genel bir envanter çıkarılmamıştır. Börekçi, “Dil Kültür Bağlantısı Açısından Erzurum Cumhuriyet Caddesindeki Tabelalar” adlı makalesinde; Köktekin ve Kara, “Erzurum İş Yeri Adlarında Dil Kirliliği” adlı makalelerinde Erzurum’un iş yeri adları üzerine yaptıkları incelemelere yer vermişlerdir. İş yeri adları üzerine tez çalışmaları da yapılmıştır. Ancak daha çok çalışma yapılması gerekmektedir. Ödemiş’in iş yeri adları kaynak dil özellikleri açısından irdelendiğinde dilimizin güzelliğini, gücünü gösteren Türkçe sözcüklerden oluşan iş yeri adları kullanımının yanı sıra yabancı dillerin tesiriyle oluşturulmuş iş yeri adları kullanımı da görülmektedir: *Ödemiş Çiçekçilik, Patik Kundura & Çanta, Saray Cafe, Kaptanın Birahanesi, Mega Elektronik, Mega Butik*.

İş yeri adları ticari, sosyal, ailevi, kişisel birçok nedenle verilebilmektedir. Bunların yanında dikkat çekme ve özentinin de iş yeri adlarının seçiminde etkili olduğu söylenebilir.

Ödemiş’in iş yeri adlarıyla ilgili yaptığımız araştırmada bu adları kimin niçin koyduğu ve iş yeri sahibinin eğitim durumu soruldu. Alınan cevaplardan bazıları şunlardır:

Cafe I & E: İş yeri sahibinin babasıyla konuşuldu. Oğlunun üniversite mezunu olduğunu, işletmenin adını oğlunun verdiğini söyledi. “Cafe I & E” iş yeri adında kısaltma ve İngilizce bir işaret kullanılmıştır. “I” ve “E” iş yeri sahibinin adı ve soyadının kısaltılmış biçimidir. “I”, “İ.” adının ilk harfi “İ”nin İngilizce biçimi; “E” de “E.” soyadının ilk harfidir. & ise İngilizce “and” bağlacının sembolleşmiş biçimidir.

Kipa Kuruyemiş: İş yeri sahibi lise mezunudur. İş yerinin adıyla işlevi uyuşmuyor. Burada eskiden kitap ve kırtasiye malzemeleri satılıyormuş. “Kipa” adı kitap ve pazarlama sözcükleri kısaltılarak oluşturulmuş.

Mega Butik: Lise mezunu iş yeri sahibinin adının ilk harfi “G”dir. İş yeri sahibi başlangıçta “MEGA” sözcüğünün İngilizce “büyük” anlamına geldiğini bilmediğini, bunun bir kısaltma olduğunu belirtmiştir. İş yeri sahibinin ifadesine göre söz konusu sözcükte “M” “Mudo”nun, “E” kız kardeşinin, “G” kendisinin, “A” ise diğer kız kardeşinin adlarındaki ilk harflerdir.

Duycan İşitme Merkezi: Yüksek Lisans öğrenimini yapmış iş yeri sahibi bu adı insanlar etkilensin diye vermiş. “Duycan”ın hem yöresel hem de “duyacaksın”dan daha etkili olduğunu söylüyor.

Este: Burası bir güzellik salonuymuş. İş yeri sahibi lise mezunu ve estetisyenlik kursuna gitmiş. İş yeri adının yaptığı işle ilgili olmasını istemiş. “Estetisyen” sözcüğü Latince “este” kökünden geldiği için işyerine bu adı verdiğini söylüyor.

S-Wass Man & Women Fashion: Lise mezunu olan iş yeri sahibinin ifadesine göre S-Wass sözcüğünün bir anlamı yoktur; bu ad, dikkat çekmek için iki sözcük kısaltılarak oluşturulmuştur.

Liz Kundura: İş yeri sahibi lise mezunudur. Bu ad, iş yeri sahibinin eşinin adı “F.”nin son hecesinden oluşturulmuştur.

Elpa Kırtasiye: İş yerinin adıyla işlevi uyuşmuyor. Üniversite mezunu olan iş yeri sahibi burada önceden elektronik eşya satıldığını, şimdi ise kırtasiye malzemeleri satıldığını belirtmiştir. Elpa, “Elektronik Pazarlama”dan kısaltılmıştır.

Aymel Et Galerisi: İş yeri sahibi ilkokul mezunudur. Aymel, “Anadolu Yaylaları Mera Et Lezzeti”nden kısaltılmıştır.

Yukarıdaki iş yeri adlarına bakıldığında bu adları veren iş yeri sahiplerinin üçünün üniversite, beşinin lise, birinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Astel Ticaret Vodafone, Avea – Egetel İletişim, Teknobil. Bilgisayar & Bilişim Hizmetleri, Oto Moto Market, Moto Klinik, Genç-Vet Veteriner Polikliniği, Aydoğar Ltd. Şti., Valtra – Ödemişli Ltd. Şti., Vansan Dalgıç Pompa – Batı Tarmak (Tarmak: Tarım Makinaları), Bim Mağazası (Bim: Birleşik Mağazalar), ÖYDEM Ödemiş Yabancı Dil Merkezi, Vet – Çözüm Veterinerlik Polikliniği gibi kısaltmalardan oluşmuş iş yeri adlarının sayısı daha da çoğaltılabilir. Bunların yanı sıra iş yeri adları arasında eksiltili yapıda olanlar, Türkçe sözdizimi ve imla kurallarına aykırı olanlar, yabancı sözcüklerden oluşanlar da vardır.

Sarar Butik, Serkan Saat Center, Paris Moda, Gülhan Konfeksiyon, Turpa Emlak, Turyap, Reyon Kuruyemiş, Kipa Kuruyemiş, Tolstoy Oyuncak, Clubber's Giyim, Evim Çeyiz, Sibel Giyim, Coşkun Tekel Bayi, Chi Ayakkabı, Çim Mobilya, İstikbal Mobilya, Kömürcüoğlu Kırtasiye, Çağlar Züccaciye, Cengiz Kasetçilik, Alsancak Çiçekçilik, Damla Elektrik, Özşanel, Atasoy İnşaat, Bağcık Kundura, İnanoğlu Baklavacı, Dondurmam Kaymak, Mena Butik, Asil Parfümeri, Kanz Giyim, Kamalı Giyim, Ödemiş Kırtasiye, Edem Baklava, Artemis Takı, Şanel, Ata Kuyumculuk, Çobanoğlu Giyim, Beyazıt Kuyumculuk, Tontış Bebe, Zengin Bebe, Barış Kuruyemiş, Cihan Medya Dağıtım, Ekol Spor, Gözde İnşaat, Nasip Pide, Battal Bey Çiğ Köfte, Sultan Giyim, Ayyıldız Teknoloji, Gülcü Zeytinyağ, Karabıyık Market, Batuşah Tarım, Avrasya Yapı Denetim, Özlem Kebap, Zafer Kebap, Özel Emlak, Güven Tarım, Korkmaz Elektrik, Dumanlı Tarım, Soyuer Ticaret, Basma Yeraltı Aramacılık, Lastik Market- İsmet Ticaret, Balkan Süt Ürünleri, Gökçen Tarım Ürünleri, Özmet Ticaret, Toros Gübre Bayi - İsmet Tic., Doğruluk - Un ve Yem Ticareti, Pamukçu Market, Sützer Süt Sağma Makinaları, Ergo - Anadolu Sigorta, Söker Sigorta Aracılık Hizmetleri, Ödemiş Tavukçuluk, Ödemiş Tarım, Egeas Tarım, İrem Tarım, Özen Elektrik, Lipetgaz Bayi, Özkan Motor, Good Year Güngör Ticaret, Somali Tarım ve Hayvancılık, Bridgestone Lastik Bayi, Bereket Süt Sağma Makinaları, Dumanlı Tarım, Akar Soğutma, Bereket Ticaret, Marshall - Hasircioğlu Ticaret, Hayat Elektrik, Erkoç Yem - Gökçen Tarım, Tamkan Isı, Dalcioğlu Market, Acar Soğutma, Oyuncak ve Hediyeelik Eşya, Cep Merkez, Atahan Reklam, Battalzade Çiğ Köfte, Çınar Emlak, Irak Ticaret, Uğur Pide, Oto Kuaför ve Aksesuar, Serkan Tekel Bayi, Kardelen Sakatat, Eylül Çiçekçilik, Haser Ticaret, Nefes Mobilya, Durmaz İletişim, Keskinel Sarrafiye, Ezgi Sarrafiye, Arçelik - Aran Ticaret, Yeliz Moda, Halep Atom, Saray Kuyumculuk, Özben Sarrafiye, Sadık Konfeksiyon, Kalabas Sarrafiye, Derin Kebap, Atahan Sarrafiye, Çankaya Kebap, Altınmakas Berber, Gültepe Kuyumculuk, Simge Sarrafiye, İnci Manifatura, Keskinel Pide, Kağan Atalan Sarrafiye, Taç Mobilya, Vestel Bayi, Dinç Otel, Alkan Elektrik, Zirve Sarrafiye, Yıldız Perde, Adagüme - Üstünel Elektrik, Beko Bayi, Beko Asil Ticaret, Turgay Kundura, Hatipoğlu Konfeksiyon, Artun Sarrafiye, Sultan Sarrafiye, Gürsu Sarrafiye, Özde Kuyumculuk, Işık Sigorta, Beyazıt Sarrafiye, Gözde Sarrafiye eksiltili yapı sergileyen iş yeri adlarına örnek oluşturmaktadır. Bu iş yeri adlarında çoğunlukla belirtenin özel addan, belirtilenin genel addan oluştuğu ve yapılan işi yansıttığı görülmektedir.

Yukarıda verilen eksiltili yapıda olan iş yeri adları arasında *Chi Ayakkabı, Clubber's Giyim* vb. yabancı sözcüklerden oluşmuş iş yeri adları ile *Kipa Kuruyemiş, Oto Kuaför ve Aksesuar* vb. kısaltmalardan oluşmuş iş yeri adları da bulunmaktadır.

Eksiltili yapıda olan iş yeri adlarında belirten unsur vurgulanmak istendiği için belirtilen unsurlar ya yazılmamış ya da eksik oluşturulmuştur. Konuyla ilgili olarak “*Bu yapıda olan isimlerde belirten durumdaki özel isimleri daha vurgulu biçimde ön plana çıkarmak için, belirtilen genel anlamlı isimler kullanılmamışlardır. Yani belirtilen durumunda olan ve herkesin 1 / 1 ihtimalle anlayabileceği öğeler boş elemanla karşılanmıştır. Türkçe bu tür eksiltili (eliptique) yapılara izin vermektedir.*” (Börekçi, 1993: 131) görüşü ileri sürülmüştür. Herkesin anlayabileceği bu adlar; *Turpa Emlak* (Bürosu), *Kamalı Giyim* (Mağazası), *Kömürcüoğlu Kırtasiye* (Dükkânı), *Lastik Market(i)* - *İsmet Ticaret(hanesi)*, *İnanoğlu Baklavacı(sı)*, *Coşkun Tekel Bayi(sı)*, *Dinç Otel(i)*, *Ergo-Anadolu Sigorta* (Şirketi), *Atasoy İnşaat* (Şirketi) biçimindedir.

Ödemiş iş yeri adları arasında Türkçe söz dizimi kurallarına aykırı olan iş yeri adları da bulunmaktadır. Türkçede sözcük öbeklerinde belirten unsur önce, belirtilen unsur sonra gelir. Bu kural Türkçenin ayırt edici özelliklerinden biridir. Hem eylem öbeklerinde hem ad öbeklerinde asıl unsur sondadır. Ne yazık ki yabancı dillerin etkisiyle belirtilen belirtenden önce kullanılmaya başlanmıştır: *Butik Aydan*, *Radyo Remix*, *Stüdyo Berlin*, *Stüdyo Yüksel*, *Stüdyo Gala*, *Stüdyo Cihat*, *Galeri Bordo*, *Eczane Balcı*, *Eczane Hayat*, *Eczane Gürbüz*, *Eczane Ödemiş*, *Gaye Optik*, *Saray Optik*, *Balıkçioğlu Optik*, *Cafe Extra*, *Cafe 1907*, *Cafe Salıncak*, *Cafe Tatlımmm*, *Otel Helvacı...*

Ödemiş'in iş yeri adlarının bir kısmı da tamamen yabancı sözcüklerden veya yabancı sözcük içeren adlardan oluşturulmuştur. İş yerlerine bu tür ad veren birkaç iş yeri sahibiyle görüşüldü. İş yerlerine niçin bu adı verdikleri ve eğitim durumları soruldu. Alınan cevaplardan bazıları şöyledir:

Over & Over Kot Merkezi: İş yeri sahibi üniversite mezunudur. “Overover”ın “bitti bitti” demek olduğunu, ürünleri uygun fiyata sattığını belirtmek için, dikkat çekmek için iş yerine bu adı verdiğini söylüyor.

Trend Moda: İş yeri sahibi yüksekokul mezunudur. “Trend”i “kendi içinde” anlamından ve günümüzde yaygın bir kullanımı olduğundan dolayı iş yerine ad olarak seçmiş. Halbuki “trend” sözcüğü “eğilim, yöneliş” anlamında İngilizce bir sözcüktür (Nişanyan: 2009: 635).

Pamidor: İş yeri sahibi üniversite mezunudur. Rusya’da çalışmış. Pamidor Rusça “domates” anlamında bir sözcükmüş. Adıyla işlevi uyuşmayan bu iş yeri bir bebek giyim mağazasıdır.

Alkatraz Kuş Evi: İş yeri sahibi ilkokul mezunudur. Alkatraz adlı diziden etkilendiği için iş yerine bu adı vermiş. Alkatraz Orta Amerikadaki bir adaya ve bu adadaki cezaevine verilen admış.

Artemis Takı: İş yeri sahibi üniversite mezunudur. Bu adı, turistlerin dikkatini çekmek için vermiş. Artemis, Zeus ile Leto’nun kızı, Apollon’un ikiz kız kardeşidir ve en büyük Yunan Tanrıçalarından biridir. İzmir Selçuk’ta Selçuk müzesinde heykeli bulunmaktadır. Artemis Takı da ilk önce İzmir Selçuk’ta açılmış.

Jadem Epilasyon & Güzellik Salonu: İş yeri sahibinin eğitim durumu liseden terktir. Yeşim taşı negatif enerjiyi pozitif enerjiye çevirdiği için

Fransızca “yeşim taşı” anlamındaki “jadem” sözcüğünü iş yerine ad olarak vermiş. Ayrıca “Jadem” adını dikkat çekici olduğu için tercih etmiş.

Elegance Butik: İş yeri sahibi lise mezunudur. Bu adı, arkadaşı bulmuş. Elegance İngilizce “zariflik” anlamında farklı bir sözcük olduğu için tercih edilmiş.

Alaturka-mix: İş yeri sahibi ilkokul mezunuymuş. Alaturka, İtalyanca “Türk usulü”; mix, İngilizce “karışım” anlamındadır. Adıyla işlevi uyuşmayan bu iş yerinde müzik aletleri satılıyor.

Yukarıdaki iş yeri adlarına bakıldığında bu adları veren iş yeri sahiplerinin üçünün üniversite, birinin yüksekokul, birinin lise, birinin ortaokul, ikisinin ilkokul mezunu olduğu görülmektedir.

Merkez sözcüğü yerine İngilizce center, kafe sözcüğü yerine İngilizce cafe sözcüğünün kullanımı da oldukça yaygındır: *Toys Center, Serkan Saat Center, Cafe Extra, TropicalCafe, Cafe 1907, Klasnet İnternet Cafe, Cafe Salıncak, Sörf İnternet Cafe, Ege Net İnternet & Cafe, Cafe Tatlımmm...*

Ödemiş'in iş yeri adlarında İngilizce & işaretinin Türkçe “ve” bağlacı yerine geçtiği, ‘s’ takısının da çokluk ve tamlayan eklerini karşılayacak biçimde kullanıldığı görülmektedir: *Toys Center*, *Clubber's Giyim*, *Teknobil. Bilgisayar & Bilişim Hizmetleri*, *Hafız & Maşlak Kebap Salonu*, *Ödemiş Bozdağ Balları & Balım Kahvaltı Salonu* vb.

Bazı iş yeri adlarında sözcüğün hem Türkçe hem de yabancı dildeki karşılığı bir arada kullanılmıştır. Örneğin “*Saray PUB – Birahane*” iş yeri adında birahane sözcüğü ile birahane sözcüğünün İngilizcedeki karşılığı olan “pub” sözcüğü bir aradadır.

Estc Club, Pizza-Tomato, Lk-Jns-Dew, Asrın Fashion, Musti Showroom, Şanel, Clubber's Giyim, Kanz Giyim, Derma Güzellik Salonu, Denix Teknoloji, Teknosa, İnterform-Süt Sağım ve Soğutma, Adidas, Rodi Mood, Chi Ayakkabı, Jiclet Giyim, New Şamil, Lion Konfeksiyon, Samys Parfümeri, Alfemo Mobilya, Avea Bayi, Avea-Turkcell Asrın İletişim, Bellona, Vodafone-Özkan Cep Merkez, Astel Ticaret Vodafone (voice, data ve phone sözcüklerinden kısaltma aynı zamanda), Turkcell Şanlı Ticaret, Vodafone Bayi Sadocell, Vodafone Sadeddin, Avcı Motor Kymco, Bosch Bayi, Turkcell Dijital Telefon, Elektrolux-Yılmaz Ticaret, Vodafone Ekiz Elektronik, Efe İletişim Turkcell, Marshall Boya, Truva-Adv-Prisca, Starpen Pvc- Alimunyum Doğrama, Özyürek İletişim Turkcell, Gold Water Su Arıtma Ofisi, Turkishch Airlines Jolly-Boyacıoğlu Turizm, Gaye Optik, Saray Optik, Balıkçioğlu Optik, Metro Net playstation gibi iş yeri adları da tamamen yabancı sözcüklerden oluşan veya yabancı sözcük içeren iş yeri adlarına örnek oluşturmaktadır. Bu iş yerlerinden bazıları (Adidas, Rodi Mood gibi) sattıkları ürünün markasını ad olarak almıştır.

Yabancı sözcüklerden oluşmuş iş yeri adlarının veriliş nedenleri hemen hemen aynıdır: İlgi çekmek, müşteri çekmek vb. Özellikle yükseköğrenim görmüş kişilerin iş yerlerine bu tür adlar vermesi son derece dikkat çekicidir. Aksoy bu durumla ilgili şunları söylemiştir:

“Bir toplumun dilinin, bu toplumda yoğun ekonomik, politik, kültürel, dinsel ilişkilerde bulunan daha güçlü bir toplumun dilinden etkilendiğini biliyoruz. Etkilenen dile “varış dili” etkileyene de “çıkış dili” dersek bu etkileyişin gerçekleşebilmesi için varış dilini konuşan toplumda iki dillilerin, yani çıkış dilini de bilenlerin olması gerekir. Kültür düzeyleri genellikle yüksek olan bu kişiler ve yakınlarındakiler bazen sıradan kişilerden daha değişik veya bilgiç görünebilmek için, bazen da dikkatsizlikleri ya da ana dillerine gereken ilgiyi göstermemeleri sonucu, çıkış dilinden hiç gereği yokken sözcük alıp kullanırlar (Aksoy, 1978: 75).”

Bir de Türkçe imla kurallarına aykırı olan iş yeri adları vardır: Örneğin “Örnek Mandra” iş yeri adındaki “mandra” sözcüğünün doğru yazılışı “mandıra”dır. “Mandıra” Rumca bir sözcüktür. Yine “İşler Börek ve Unlu Mamülleri” iş yeri adındaki “mamülleri” sözcüğünün doğru yazılışı “mamulleri”dir. “mamul” Arapça bir sözcüktür. “Börekci Kardeşler Büfe & Tekel Bayii” iş yeri adındaki “börekci” sözcüğü ise “börekçi” biçiminde yazılmalıdır. *Hadi Gari Çorba* gibi Ödemiş ağzının iş yeri adlarına yansıdığı örnekler de bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra Türkçe kurallara uygun iş yeri adları da kullanılmıştır: *Çelik Kardeşler, Öz Motorcu, Üzümoğlu Eczanesi, Ömür Eczanesi, Çizmeci Hukuk Bürosu, Kaya Hukuk Bürosu, Delta Proje Merkezi, Devocioğlu Pastanesi, Özgüllü Ekmek Simit Evi, Halep Pastanesi, Deniz-Edem Pastanesi, Takı Dünyası, Sarıkaya Eczanesi, Özalp Eczanesi, Gözde Kebap Salonu, Nefis Kebap Salonu, Billur Çorba ve Yemek Salonu, Hurşit Kebap Salonu, Merve Kebap Salonu, Buse Erkek Kuaförü, Nazar Kebap Salonu, Üçeylül Sürücü Kursu, Boncuklar Pastanesi, Özgök Takip Bürosu, Harita - Kadastro Mühendislik Bürosu, Birey Dershaneleri, İrfan Eczanesi, Özel Ödemiş Sürüşü Kursu, Ustanın Yeri, Ege Lisans Dershaneleri, Kent Eczanesi, Ödemiş Kebap Salonu, Nur Sultan Kebap Salonu, Evin Eczanesi, Soyuer Eczanesi, Güray Emlak Ofisi* gibi birden çok unsurdan oluşmuş sözcük öbekleri biçimindeki adlar; *Pehlivanoglu, Görgenler, Çamkıranlar*

gibi adlar Türkçe ya da Türkçeleşmiş (dile iyice yerleşmiş) sözcüklerden oluşmuş Türkçe kurallara uygun adlardır. Örneklerde de görüldüğü gibi bu biçimdeki iş yeri adlarında seçilen sözcükler yabancı kökenli olsa da ortaya çıkan yapı Türkçedir. Mesela eczane, kuaför gibi yabancı kökenli sözcükler Türkçe sözdizimi kurallarına göre dizilmiş ve adeta Türkçeleşmişlerdir. *Pehlivanoğlu, Görgenler* vb. biçimdeki iş yeri adları yapılan işi belirtme açısından eksiklik taşımaya rağmen Türkçe bilen herkes için bir anlam ifade etmektedir.

Sonuç

Ödemiş'in iş yeri adları arasında Türkçe kurallara uygun iş yeri adları yanında kısaltmalardan oluşan, eksilteli yapıda olan, Türkçe sözdizimi ve imla kurallarına aykırı olan, yabancı sözcüklerden oluşan iş yeri adları da vardır.

Araştırmanın sonunda Türkçe ya da Türkçeleşmiş sözcüklerden oluşmuş Türkçe kurallara uygun iş yeri adlarıyla iletişim daha kolay sağlanmasına rağmen genelde iş yerlerine verilen adların Türkçeye uygunluğuna bakılmadığı, bu konuda titiz davranılmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Adları genellikle mal sahipleri bazen de aileden biri, arkadaş vb. de vermiştir.

Bir kısım iş yerinin adıyla yaptığı hizmetin uyuşmadığı görülmüştür. Adın bir mesaj iletip iletmediğine bakılmamış, ilgi çekici adlar konulmaya çalışılmıştır.

İş yeri adlarının oluşturulmasında dikkati çeken en büyük sorunlardan birisi yabancı sözcüklerin kullanılmasıdır. Günümüzde teknolojiye gelişmelerin tesiriyle yabancı dillerin yazım özelliklerine göre iş yeri adı oluşturma yaygınlaşmıştır.

Yükseköğrenim görmüş kişilerin de yabancı unsurlarla iş yeri adı oluşturduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumun sebebi ana dili sevgisizliğine değil, dikkatsizlik ve bilinçsizliğe bağlanabilir.

Yabancı sözcüklerle iş yeri adları oluşturulması, Türkçeye gerek söz varlığı gerekse dil bilgisi kuralları bakımından çok büyük zararlar vermektedir. Bunlara karşı ciddi önlemler alınması ve yaptırımlar uygulanması gerekmektedir. Bu konuda özellikle Ödemiş yerel yönetim yetkililerine önemli görevler düşmektedir. İlgililerin dil bilinci ve dil duyarlılığı çerçevesinde alacakları önlemler Türk kültürüne katkı sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E.(1978). “Yazı Dili - Konuşma Dili Etkileşimi ve Dilde Doğru”, FDE Yazın ve Dilbilim Araştırmaları Dergisi, 1(1): 70-78.
- Börekçi, M.(1993). Dil Kültür Bağlantısı Açısından Erzurum Cumhuriyet Caddesindeki Tabelalar, Yedi İklim Sanat Kültür Edebiyat Dergisi, 41: 130-132.
- İmlâ Kılavuzu(2012). TDK Yayınları, Ankara.
- İnan, A.(1966). Milliyetin Temeli Olan Dil Birliği, Türk Dili Dergisi, 182: 90.
- Korkmaz, Z.(1997). “Günümüzde Dil Yozlaşması”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 542: 129-138.
- Köktekin, K., Kara, F. (2006). “Erzurum İş Yeri Adlarında Dil Kirliliği”, Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi, 660: 519-523.
- Nişanyan, S. (2009). Sözlerin Soyağacı, Everest Yayınları, İstanbul.
- Türkçe Sözlük (2011). TDK Yayınları, Ankara.